

27.05. 5-Б (2 гр) укр.мова Добровольська В.Е.

Повторення й узагальнення

**Речення, його
граматична основа
(підмет і присудок).**

**Дайте
відповіді на
питання!**

1. Що називається словосполученням?
2. Як називаються слова у словосполученні?
3. Чим відрізняються слова від словосполучень?
4. Яке слово називається головним, а яке – залежним?
5. Чи всі сполуки слів є словосполученнями?
6. Наведіть приклади словосполучень, використовуючи слово весна.

Порівняймо!

Чим відрізняються між собою слова, словосполучення і речення?

Слово

Словосполучення

Речення

Журавель

Самотній журавель

**Журавель
приніс весну
на крилах.**

Пригадаймо!

**З-під снігу
пробиваються
весняні квіти.**

**Знайдіть у реченні підмет і
присудок.**

- 1. Які ознаки властиві реченню?**
- 2. Що називаємо граматичною основою речення?**
- 3. Яка роль підмета в реченні?**
- 4. Що називають присудком?**
- 5. Які між ними відношення — рівноправні чи залежні?**

**Речення є
найменшою
одиницею
людського
спілкування.**

**Речення
передає
повідомлення,
запитання або
пораду,
прохання,
наказ.**

Прочитай!

Поняття речення

Найменшою одиницею людського спілкування є речення.

Речення – це одне або кілька слів, якими виражаємо відносно закінчену думку. **НАПРИКЛАД:** *Будуть сонячні весни усміхатися людям (Д. Луценко).*

Інтонація та зв'язок слів

В усному мовленні на початок і кінець речення вказує відповідна інтонація. Одне речення від іншого відділяємо паузами.

Слова в реченні поєднуємо за змістом і граматично. Граматичний зв'язок здійснюємо за допомогою закінчень і службових слів (прийменників, сполучників).

**Прочитайте слова та
спробуйте з них скласти
речення.**

- **Щоб, риба, з'їсти, треба, у, вода, лізти.**
- **Без, хмара, дощ, не, приходити.**
- **Язик, до, Київ, довести.**

Граматична основа (Головні члени речення)

Підмет

Присудок

рівноправні

Підмет — головний член речення, що означає предмет, про який ідеться в реченні, і відповідає на питання хто? що?

Присудок — головний член речення, який повідомляє, що робить підмет, що з ним відбувається, хто він такий, який він є.

Прочитай!

Граматична основа

Кожне речення має **граматичну основу**, до якої входять підмет і присудок. Підмет і присудок є **головними членами** речення.

Прочитай!

Олександр Лавринович, Віктор Лавринович

У КРАЇНСЬКА
МОВА

5

Підмет

Підмет – це головний член речення, що називає предмет, про який ідеться в реченні, і відповідає на питання хто? що?.

Підмет найчастіше виражено іменником або займенником у називному відмінку. **НАПРИКЛАД:** 1. Вишня губить листя на причілку хати (М. Боровко). 2. Душу й тіло ми положим за нашу свободу (П. Чубинський).

Підмет підкреслюємо однією рисою: _____.

Як
визначити
підмет?

З'ясовуємо, ХТО чи ЩО виконує дію.

Вітер хилить клени.
Клени хиляться від вітру.

Присудок

Присудок – це головний член речення, який називає дію, стан або ознаку, приписувану підмету, і відповідає на питання що робить підмет? що з ним робиться? який він є? хто він такий? що він таке?

У реченні присудок найчастіше виражено дієсловом, рідше – прикметником або іменником. **НАПРИКЛАД:**

що робило?

1. Травневе сонце в травах спочивало (В. Підпалий).

що вона таке?

2. Книжка – найкращий порадник (Нар. творчість).

Присудок підкреслюємо двома рисками: _____.

Підмет може складатися з двох слів:

- ▶ Віталій Олександрович, Чорне море (власні назви);
- ▶ двоє хлопців, три години (числівник + іменник);
- ▶ брат із сестрою, Юрко з Жеником (іменник + прийменник + іменник);
- ▶ золоті руки, гордіїв вузол (фразеологізми).

Присудки можуть складатися з двох слів і пояснювати, ким/чим/яким є підмет:

ДІЄСЛОВО + ІМЕННИК

1) бути (стати) + іменник	Ти <u>станеш чемпіонкою</u> .
2) бути (стати) + прикметник	Чай <u>був солодким</u> .
3) бути (стати) + числівник	Команда <u>стала другою</u> .
4) бути (стати) + займенник	Перемога <u>буде нашою</u> .

! Пам'ятай: дієслівну зв'язку **бути (стати)** можна пропустити, замість неї ставимо **ТИПЕ:**

Утвори речення з присудками, які складаються з двох слів.

Зразок

Підмет

**Бути +
прикметник**

Іван

**був
кмітливим.**

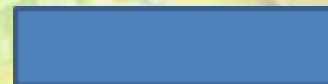
Вітер

Весна

Дівчинка

Зафарбуйте підмет

- 1. Темінь упала на місто раптово.**
- 2. Річка дихала парою в небо.**
- 3. У комишах ховався від хижаків і нападників поранений птах .**
- 4. Я ходжу ранками у вишневий садок.**
- 5. Тиха вода завжди глибока.**
- 6. В день такий на землі розцвітає весна і тремтить од солодкої муки.**

Зафарбуйте присудок

Чи в
кожному
реченні є
підмет?

1. На протилежному боці долини чорнів безлистий ліс. []
2. Соснові шишки, великі й короткі, котилися під ноги. []
3. [] точками в народі називають ромашки.
4. Багряне сонце суті [] ю у просвіт хмар показує кіно.
5. З порожнього відра води не черпай.
6. Сонько лежить [] тя біжить.

Будова граматичної основи

Будова граматичної основи	Приклади
один підмет і один присудок	<i>Над хатою <u>пролітають лебеді</u>.</i>
один присудок і кілька підметів до нього	<i>Над хатою <u>пролітають лебеді й лелеки</u>.</i>

один підмет і кілька присудків до нього	<i>Над хатою <u>пролітають лебеді</u> й <u>махують прощально крильми</u>.</i>
один головний член речення (який за формою вираження нагадує підмет або присудок)	1. <i>Білі <u>лебеді</u>!</i> 2. <i><u>Надіслав</u> фото мамі.</i>

Зверніть увагу!

Є речення з одним головним членом речення. **НАПРИКЛАД:**
 1. Зимовий вечір. 2. Після бійки кулаками не махають (Нар. творчість).

Випишіть з кожного речення граматичну основу

- 1. І ось уперіщив дощ, зашумів над полями, над пасікою.**
- 2. Мерзнуть зорі в небі сірім.**
- 3. Признаюсь у любові лісам, полям, заплавам рік.**
- 4. Прилетіли ластів'ята, сіли край віконця, принесли у нашу хату весняного сонця**
- 5. Травневе сонце в травах спочивало.**

Тести

1. Слово **ставок** є підметом у реченні
- А Вербове листя опадає прямо в ставок.
- Б Ми здалеку помітили великий ставок.
- В За старим лісом видніється ставок.
- Г Після обіду ми з друзями ходимо на ставок.

2. Виділене слово є присудком у реченні
- А Ситий **голодного** не розуміє.
- Б І чорна **корова** біле молоко дає.
- В Кожна свиня своє болото **знайде**.
- Г **Скажений** пес і хазяїна кусає.

3. Один головний член має речення
- А Дружба з вовком вилазить боком.
- Б Мертвого лева й заєць скубне.
- В Кожний лис свою нору любить.
- Г За двома зайцями не ганяйся.

